

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐

งานอันละเอียดลออ

พระนักปฏิบัติเราที่มุ่งหวังต่ออรรถต่อธรรม ให้เล็งเห็นอรรถธรรมคือเหตุผล ประจำใจ และการแสดงออกอยู่ตลอดเวลา เพราะงานใดๆ ในโลกนี้ไม่ได้เป็นงานที่หนักและเป็นงานที่ละเอียดลออมากยิ่งขึ้นกว่างานชำระจิตใจ งานนี้หนักมาก หนักอยู่โดยสม่ำเสมอ และใช้ความละเอียดลออโดยการพิจารณา ไม่ได้เหมือนงานอื่นๆ ดังที่โลกเขาทำกัน แม้พระเราทำงานอื่นๆ ก็เช่นเดียวกับโลกเขาทำกัน จะผิดกันอยู่บ้างก็คืองานของพระซึ่งเคยใช้ความพิจารณา มีสติเป็นเครื่องกำกับอยู่แล้วเท่านั้น แต่พอย้อนเข้ามาสู่จิตตภาวนานี้โดยเฉพาะแล้ว จะเป็นงานที่ละเอียดลออมากที่สุด

การศึกษาเล่าเรียนก็ว่ายากแต่เพียงเป็นความจดจำ แต่ความจดจำถ้าจิตจดจ่อก็จำได้ง่าย ถ้าจิตไม่จดจ่อก็ไม่รู้เรื่องอีกเช่นเดียวกัน ยิ่งงานจิตตภาวนาด้วยแล้วยิ่งใช้ความละเอียดลออมากยิ่งขึ้นกว่านั้นอีกมากมาย ด้วยเหตุนี้อุบายวิธีการต่างๆ ที่พระพุทธรเจ้าทรงสั่งสอนไว้ใน การประกอบความพากเพียรจึงมีมาก เช่น สถานที่ก็เป็นอุบายอันหนึ่ง ปัจจัยทั้ง ๔ แต่ละอย่างๆ ล้วนแล้วแต่ทรงสั่งสอนไว้อย่างละเอียดลออ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่พระจะปฏิบัติให้เหมาะสมตามพระโอวาทที่ทรงสั่งสอนนั้น ถ้าได้ฉลาดเคลื่อนไปก็ชื่อว่า คลาดเคลื่อนจากความถูกต้องดังาม การภาวนาก็ไม่สะดวก

ผู้มาศึกษาให้ใช้ความสังเกตให้มาก อย่ามาอยู่เฉยๆ อยู่จนชิน ชินแล้วก็เป็นเรื่องธรรมดาไปเสีย เรื่องคำว่าธรรมเลยไม่มีในใจ นี่ละสำคัญตรงนี้ที่การภาวนาไม่ไปถึงไหนได้ การเดินจงกรมเดินให้ถึงเหตุถึงผลอย่างไรบ้างหรือไม่ เวลาเดินไปมาก ๆ มีความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า...จิตเป็นอย่างไร นั่งนาน ๆ เกิดทุกขเวทนาขึ้นมาเล็กน้อยจนถึงขั้นจะทนไม่ไหวจิตเป็นอย่างใด มันต้องได้อุบายจากอิริยาบถนั้น ๆ อยู่โดยดีถ้าเราภาวนาจริง ๆ อดอาหารก็เป็นเครื่องบรรเทาธาตุขันธ์ที่มีกำลังมาก คอยแต่จะทับจิตใจให้อ่อนตัวลงไป ก็เลสก้าวได้ง่ายคล่องตัวขึ้นโดยลำดับ ถ้าฉันให้อิมให้เต็มธาตุเต็มขันธ์เต็มตามความต้องการแล้วอย่างไรก็ไปไม่รอด เมื่ออยู่ในวัยที่ธาตุขันธ์มันติดมันตันอยู่แล้วเป็นอย่างนั้น จึงต้องได้ใช้ความพิจารณา ใช้ความระมัดระวังในการชบการฉัน

การหลับนอนก็เหมือนกัน ถ้านอนมากเป็นอย่างไร นี่ก็เป็นเครื่องเสริมอีก เสริมก็มีแต่เรื่องเสริมกิเลสทั้งนั้นแหละ ไม่ใช่เสริมอรรถเสริมธรรม การเสริมธรรมต้องเป็นเรื่องฝืนความพอใจความชอบใจอยู่ทุกระยะ เพราะธรรมกับกิเลสต่อสู้กันเป็นอย่างนั้น การนอนจะนอนให้เต็มหูเต็มตาเต็มตามความต้องการก็ไม่ได้ นอนพอพักผ่อนร่างกายเพื่อสืบทอดความพากเพียรต่อไปเท่านั้น ไม่ใช่นอนเพื่อเอาความสุขความสบายจริงๆ

เหมือนโลกเขานอนกัน ท่านจึงมีการกำหนดเอาไว้ว่า ระยงนั้นนอน ระยงนั้นพักผ่อน ระยงนั้นเดินจงกรม ระยงนั้นนั่งสมาธิภาวนา ตามหลัก **อปัณณกปฏิบัติ** ที่เคยแสดงให้ฟังแล้ว ซึ่งมีบทมีบทมีเครื่องบังคับให้พอเหมาะพอดีที่ธรรมจะเกิด ที่จะเป็นการเสริมอรรถเสริมธรรมให้มีกำลังมากขึ้น ธรรมจึงเจริญได้ ถ้าจะปล่อยให้ไปตามใจแล้วไม่มีวันที่ธรรมจะเจริญในใจ แม้ความสงบก็หาไม่ได้ จะอยู่ในวัยใดก็ไม่สำคัญ เพราะกิเลสไม่มีวัย กิเลสคือกิเลสตัวคึกคะนองอยู่ในใจนั้นแล จึงต้องได้ใช้ความพิจารณา

พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญอยู่ในป่า ตั้งแต่วันเสด็จออกทรงผนวช เวลาที่สมบุกสมบันจริงๆ ก็ ๖ ปี การต่อสู้กับกิเลสไม่มีใครที่จะได้รับความทุกข์ความลำบากเหมือนพระพุทธเจ้า ที่ทรงฝึกทรมานพระองค์ในเวลาบำเพ็ญนั้น ตามตำรับตำราเราก็เห็นด้วยกัน อ่านแล้วเกิดความสดสังเวชน้ำตาาร่วง เราเป็นอย่างนั้น สงสารพระองค์ยิ่งทรงอดพระกระยาหารด้วยแล้ว แหม ใครทำได้อย่างนั้น คิดดูซิรุนแรงไหม เพราะพระองค์เห็นว่าวิธีนี้เป็นวิธีที่ต่อสู้กับกิเลสโดยถูกต้อง จึงได้ทรงทุ่มเทพระสติกำลังความสามารถตลอดถึงชีวิตเลือดเนื้อก็สละลงไปเวลานั้นถึง ๔๙ วัน เมื่อเห็นว่าไม่ใช่ทางแล้วจึงแยกจากนั้นออกพลิกเปลี่ยนเป็นทางใหม่

ถ้าพูดถึงเรื่องความรุนแรงในการต่อสู้ในทำต่อสู้ ใครจะรุนแรงยิ่งกว่าพระพุทธเจ้า ถ้าพูดถึงขั้นเด็ดใครจะเด็ดกว่าพระพุทธเจ้า พูดถึงขั้นเพียรใครจะเพียรยิ่งกว่าพระพุทธเจ้า ความอดทนใครจะอดทนเกินพระพุทธเจ้า ความทุกข์ทรมานทั้งหลายที่รวมตัวเข้ามาเพราะความเพียรนั้นใครจะเกินพระพุทธเจ้า รวมแล้วมีแต่มหันตทุกข์ทั้งนั้น ด้วยการต่อสู้ที่ไม่ทรงท้อถอยลดละ จนกว่าจะเห็นดำเห็นแดงกันจริงๆ แล้วจึงทรงเปลี่ยนวิธีใหม่ นั้นดูซิเป็นอย่างไรวิธีการของท่านดำเนิน ถึงท่านจะดำเนินยังไม่ถูกทางก็ตาม แต่พระอาการทุกอย่างที่ทรงตั้งพระทัยหมายอรรถหมายธรรม คือแดนแห่งความตรัสรู้ นั้นทรงเอาพระชีวิตชีวาเข้าแลกจริงๆ หนักหรือไม่หนัก ก็อย่างที่เราได้อ่านได้เห็นนั้นแล้วนั้นแหละดูเอา ที่นี้เมื่อหมุนมาอีกวิธีหนึ่งอันเป็นวิธีที่ถูกต้อง คือทรงเจริญพระอานาปานสติ นี่ก็ทรงตั้งสัตยาธิษฐานลงเลยว่ ถ้าไม่ได้ตรัสรู้ธรรมแล้วอย่างไรก็ต้องที่นั่งกับที่ตายเป็นที่เดียวกัน ไม่ยอมมลุกเลย นี่เด็ดโหมฟังซิ

เราผู้ปฏิบัติธรรมต้องเอามาตรฐานมาพิจารณา ธรรมเหล่านี้มีแต่เป็นคติธรรมทั้งนั้นที่ศาสดาสอนไว้และพาดำเนิน ล้วนแล้วแต่เป็นลวดลายของศาสดาที่สอนโลกให้ได้ถือเป็นคนดีตัวอย่างเป็นอย่างดีทั้งนั้น เพราะความอ่อนแอไม่เคยทำผู้ใดให้สมมักสมหมายสมความมุ่งมาดปรารถนา นอกจากความเข้มแข็งความอดทนสำหรับพยายามอดทน ดังที่ท่านทรงดำเนินมาแล้วนั้นเท่านั้น

นี่เราก็ได้รับพระโอวาททุกแง่ทุกมุมแล้วจากพระองค์ หากจะทุ่มเทกำลังของเราลงเพื่อความเพียรที่ได้รับจากท่านมาแล้ว ก็ไม่ได้เป็นการเสียทาย ไม่เป็นการผิดหวังเหมือนพระพุทธรูปเจ้าที่ทรงดำเนินมาก่อนเรา ดูพระอาการที่แสดงทุกแง่ทุกมุมแห่งความเพียรมีแต่แบบอัศจรรย์ แบบใครทำตามไม่ได้ทั้งนั้น นี่ละเรื่องของศาสตาสละเพื่อโลกเพื่อสงสาร เฉพาะอย่างยิ่งสละเพื่อพระองค์ถึงความเป็นศาสดา ทรงสละอย่างนี้ เอาถึงเป็นถึงตาย ถึงขนาดที่ว่านั่งแล้วไม่ลุก ที่นั่งกับที่ตายเป็นที่เดียวกันถ้าไม่ตรัสรู้ธรรมเสียอย่างเดียวกันนั้น นี่เด็ดโหมเราพิจารณาซิ อย่างนี้ละท่านผู้เป็นศาสดา คติตัวอย่างจึงไม่มีใครเกินศาสดา ที่เราทั้งหลายจะนำมาเป็นเครื่องสอนใจเรา แม้ไม่ได้แบบครูทุกกระเปียดก็ตาม ก็ยังอยู่ในแวดวงแห่งความเป็นศิษย์ที่มีครู และเรายังจะมีหวังต่ออรรถธรรมทั้งหลายที่พระองค์ทรงสั่งสอนไว้โดยถูกต้องแล้วนั้น ไม่ได้เสีย ไม่ได้เป็นการทดลอง เพราะเป็นความถูกต้องหมดแล้ว

นั่นละศาสดาพาดำเนินท่านดำเนินอย่างนั้น เราจะหาใครเสมอเหมือนไม่มีในเรื่องความพากเพียรทุกแง่ทุกมุม ที่นี้เมื่อผลปรากฏขึ้นมาก็ไม่มีใครเสมอเหมือน ไม่มีใครเป็นคู่แข่งได้อีกเหมือนกัน ทรงรู้ทรงเห็นขึ้นมาด้วยสัจญ์ คือรู้เองเห็นเอง เพราะการค้นคว้าโดยพระองค์เอง จนได้ธรรมประเภทที่เหนือโลกเหนือสงสารเหนือทุกสิ่งทุกอย่างมาครองพระทัย แล้วนำธรรมเหล่านี้่ออกสั่งสอนโลกให้ได้หูแจ่มตาสว่าง พ้นจากนรกหมกไหม้แห่งความเกิดแก่เจ็บตายไม่หยุดไม่ถอยนี้ไปได้มากมายนาน

ธรรมใดที่จะเสมอเหมือนธรรมพระพุทธรูปเจ้านี้ไม่มี เครื่องตายใจใดที่จะเสมอเหมือนเครื่องตายใจคือธรรมของพระพุทธรูปเจ้านี้ไม่มี นี่ฝากเป็นฝากตายได้อย่างแท้จริง เพราะไม่มีคำว่าผิด เป็นความที่ถูกต้องล้วนๆ ผู้ปฏิบัติจึงควรภูมิใจตัวเองที่ได้เกิดมาพบพระพุทธรูปศาสนาและได้บวชมาเป็นนักปฏิบัติอย่างเราๆ ท่านๆ เวลานี้จึงไม่ควรนอนใจ สิ่งทั้งหลายที่เราเคยจำเมาแล้วมากมายนั้น ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของกิเลสความต่ำทรามทั้งนั้น มันจะเอาของดีของดีของวิเศษวิโสอะไรมาให้เราได้ครอง พอเป็นความภาคภูมิใจเหมือนอรรถเหมือนธรรมเล่า เช่น ความซื่อเกียจซื่อคร้านความท้อแท้อ่อนแอเหล่านี้เป็นต้น ล้วนแล้วแต่เป็นสายทางของกิเลสพาเดิน หรือจุดลากพวกเรามา

การเกิดตายในวัฏจักรวัฏสงสารอันนี้ก็ไม่มีใครที่จะเกินเราๆ ท่านๆ ซึ่งเป็นนักเกิดแก่เจ็บตาย ในขณะเดียวกันก็คือแบกทุกข์หามทุกข์ไปด้วยทุกภพทุกชาติ มากน้อยตามกำลังแห่งบาปและบุญของตนที่ได้สร้างมา นี้ก็ไม่มีใครเกินเราๆ ท่านๆ ท่านจึงไม่ไหวประมาทซึ่งกันและกันเพราะเป็นนักด้วยกัน ถ้าพูดถึงเรื่องทุกข์ก็เป็นนักมหันตทุกข์มาแล้ว ตั้งแต่ขั้นมหันตทุกข์ หากว่าจิตนี้เป็นสิ่งที่ฉิบหายล่มจมไปได้จะไม่มีจิตดวงใด

ในแดนโลกธาตุนี้เหลืออยู่แม้ดวงเดียวเลยว่า ไม่ได้ถูกทุกข์มีมหันตทุกข์เป็นสำคัญ ได้เข้าย่ำยีตีแหลกแตกกระจัดกระจายไป แต่นี่เพราะจิตเป็นของไม่ตาย ถึงจะทุกข์ขนาดไหนถึงขั้นมหันตทุกข์ก็ยอมรับว่าได้รับมหันตทุกข์ แต่ไม่ยอมฉิบหายไม่ยอมตายไป เมื่อถึงวาระที่ควรจะผ่านพ้นก็ผ่านพ้นไปได้ เพราะสิ่งเหล่านี้เป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ไม่ใช่เป็นของเที่ยง ทุกข์ขนาดไหนก็มีวาระที่จะผ่านพ้นไปได้ตามกาลของมัน เพราะโลกนี้เป็นโลก อนิจจัง ทั้งสามแดนโลกธาตุนี้ ไม่มีโลกใดแดนใดที่จะเลยขอบเขตแห่งอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ไป เพราะฉะนั้น จิตที่ตกอยู่ในท่ามกลางแห่งภพทั้งสามนี้ จึงไม่มีผู้ใดหรือจิตดวงใดที่จะไม่เป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ได้

ทุกข์เกิดแล้วก็ต้องดับ สุขเกิดแล้วก็ต้องมีดับเหมือนกัน ถ้าไม่หมุนให้กันไปจนกระทั่งถึงความเพียงพอแล้วก็ผ่านพ้นไปไม่ได้ สิ่งเหล่านี้ไม่มีใครที่จะรอดใครได้ว่าใครมากใครน้อยกว่ากัน เพราะมันมากจนกระทั่งถึงสุดวิสัยที่จะนับเงื่อนไขต้นเงื่อนไขปลายแห่งภพแห่งชาติจากจิตดวงเดียวนี้ หากไม่มีธรรมของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ๆ มาโปรดปรานแล้ว ก็เหมือนกันกับคนไข้ทั้งหนักทั้งเบา ไม่มีหมอไม่มียาเป็นเครื่องรักษาเลย ยุ่งกันอยู่แต่กับของแสลงที่จะทำให้โรคกำเริบเพื่อความตายนั้นเท่านั้น

นี่พูดถึงเรื่องแนวทาง หรือสายทางของกิเลสที่หยาบยื่นให้พวกเราในภพชาติหนึ่งๆ นั้น มีเพียงเท่านั้นเอง ไม่มีอะไรเลิศยิ่งกว่านี้ มีเกิดมีตาย ช้าบ้างเร็วบ้าง ก็ไม่พ้นคำว่า อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เข้าแทรกๆ อยู่ทุกระยะ มีเท่านั้น ผู้ที่จะรู้พื้นหรือธรรมชาติที่จะถอดถอนเราให้หลุดพ้นจากนี้ได้ก็มีแต่ธรรมเท่านั้น นอกจากธรรมแล้วไม่มี ธรรมก็คือธรรมของศาสดาองค์เอก ที่ทรงผ่านมาแล้วทุกแง่ทุกมุมนำมาสอนโลก จึงได้รู้รอบสัตว์โลกให้หลุดพ้นไปเป็นลำดับลำดับมา ต่อมากพรณนาไม่ถ้วนเหมือนกัน บรรดาจิตวิญญาณที่ผ่านพ้นจากแดนแห่งสมมุตินี้ไปถึงความหลุดพ้นโดยสิ้นเชิง ไม่ต้องวกเวียนมาอีก เรียกว่าตัดขาดแล้วจากความที่เคยเป็นมาคือเกิดแก่เจ็บตาย ซึ่งห้ามทุกข์นี้โดยสิ้นเชิงอีกเช่นเดียวกัน ไม่มีอะไรเหลือ จากการบำเพ็ญธรรมตามศาสดา หรือตามศาสนธรรมของศาสดาองค์นั้นๆ แนะนำสั่งสอนไว้

พวกเรา仍将ชินต่อสิ่งเหล่านี้อยู่อีก ก็เท่ากับเรามีความชินต่อการเกิดตาย ต่อความทุกข์ความลำบากไม่มีวันจบสิ้นลงได้นั้นแล จะเป็นอะไรที่ไหนไป สิ่งเหล่านี้ปราชญ์ทั้งหลายท่านเข็ดหลาบกันมาแล้วทั้งนั้น ท่านเห็นว่าเป็นโทษเป็นภัยอย่างถึงใจถึงพระทัยมาแล้วทั้งนั้น นับแต่พระพุทธเจ้าลงมาจนกระทั่งถึงพระสาวกอรหันต์ทุกๆ องค์ของพระศาสดาแต่ละพระองค์ๆ ซึ่งมีสาวกจำนวนมากมาย ท่านดำหนิเป็นเสียงเดียวกันหมด ไม่มีพระพุทธเจ้าและพระสาวกองค์ใด ที่จะขัดแย้งในความเข็ดหลาบ

แห่งทุกข์ทั้งหลายที่เคยผ่านมาแล้ว เพราะโทษก็เห็นประจักษ์ใจนั้นแล้ว ปล่อยจากโทษ ประจักษ์ใจก็เห็นอนันตคุณเต็มหัวใจนั้นแล้ว ทำไมจะไม่เทียบเคียงกันได้ในขณะที่นั้น

อย่างมหันตทุกข์ เพราะจิตที่ถูกกิเลสบีบคั้นอยู่ตลอดเวลา ตั้งแต่วันเกิดมาจนกระทั่งปัจจุบัน ถึงขณะที่ได้สลัดตัดกิเลส อันเป็นสาเหตุแห่งทุกข์ออกหมดแล้ว และหลุดพ้นโดยสิ้นเชิงนั้น อยู่ในจิตดวงเดียวกันท่านทำไมจะไม่ทราบ คำว่าพระพุทธเจ้า และพระสาวกท่านเข็ดในทุกข์ทั้งหลายนั้น ท่านไม่ได้เข็ดเหมือนคนมีกิเลสทั่วๆ ไปเข็ดกัน ซึ่งมีเพียงชั่วขณะแล้วก็ถูกกล่อมให้ลุ่มจมลงไปอีกโดยไม่รู้สึกรู้สีกตัวเลย นี่แหละที่ทำให้วิฆวนของจิตไม่มีที่สิ้นสุดได้เพราะเหตุนี้เอง ถ้าลงได้เห็นทุกข์ให้ถึงใจแล้ว เรื่องความพากเพียรทุกด้านที่จะเป็นไปเพื่ออรรถเพื่อธรรมในการสังหารกิเลส จะหนักมือเข้าไปโดยลำดับลำดับ จนกระทั่งสลัดออกได้โดยสิ้นเชิงนั้นแล

ที่กล่าวว่าเกิดการเกิดตายมามากมาน้อยเพียงไร เราเองเป็นนักเกิดตายด้วยกันนั้น ธรรมดาเราที่เป็นอยู่เวลานี้จะไม่มีทางทราบได้เลยในคำพูดเหล่านี้ ถ้าไม่ได้ปฏิบัติต่อจิตใจซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวหรือนักเกิดแก่เจ็บตายนี้ให้ตลอดทั่วถึงแล้ว จะไม่มีทางทราบได้ เพราะผู้นี้เป็นผู้เป็นเป็นผู้ไป เนื่องจากเชื่อคือ อวิชชาปุจฉยา ฝั่งลึกฝั่งจมอยู่ภายในนั้น นั้นแหละตัวพาให้เกิดให้ตายอยู่ไม่หยุดไม่ถอยคือตัวนั้น การเกิดสูงๆ ต่ำๆ ลุ่มๆ ดอนๆ นั้นเป็นเพราะวิบากแห่งกรรมดีและชั่ว ซึ่งแทรกไปตามกันกับเชื้ออันนั้น สัตว์โลกจึงมีความสุขบ้างทุกข์บ้างไม่สม่ำเสมอ

เมื่ออาศัยการปฏิบัติจิตตภาวนาเข้าไปโดยลำดับ เริ่มแต่เพียงขั้นสงบเท่านั้น เราก็เห็นคุณค่าแห่งความสงบ และเห็นโทษแห่งความฟุ้งซ่านของใจในขณะเดียวกัน เริ่มไปโดยลำดับลำดับตั้งแต่สมาธิ เมื่อก้าวเข้าขั้นปัญญา ปัญญาเป็นเครื่องตัด ปัญญาเป็นเครื่องไตร่ตรองพิจารณาเหตุผลต้นปลายที่มีอยู่ภายในจิต ทั้งการแสดงออกและแสดงออกมาจากที่ไหนเป็นลำดับลำดับ แล้วสลัดตัดออกได้เป็นขั้นเป็นตอน นับแต่ดวงกว้างเข้าสู่วงแคบ คือวงกว้างหมายทั่วๆ ไป ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส เครื่องสัมผัสต่างๆ ทั่วแดนโลกธาตุนี้สลัดออกไปได้ ย่นเข้ามาภายในก็คือตา หู จมูก ลิ้น กาย หรือรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ นี่ตัดเข้ามา นี่ละเครื่องพิสูจน์ความเกิดตายของจิต เราพิสูจน์กันด้วยการปฏิบัติอย่างนี้

เมื่อตัดเข้ามาเข้าสู่วงแคบก็ย่อมเห็นได้ชัดว่าจิตนี้เข้าสู่วงแคบแล้ว และมีทางที่จะหลุดพ้น หรือที่จะตัดขาดได้โดยไม่ต้องสงสัย จิตก็ยังมีความหนักแน่นต่อความพากเพียรโดยไม่มีอะไรมาบังคับ หรือไม่มีการกดขี่บังคับกันแต่อย่างใด หากเป็นความพอใจ เรื่องความอดุสสำหรับพยายามทุกสิ่งทุกอย่างนั้นเป็นมาเอง เข้าสู่จุดแห่งความต้องการความหลุดพ้นโดยถ่ายเดียวเท่านั้นเป็นสำคัญ จะพิจารณาเข้าไปตรงไหนๆ ขึ้น

ชื่อว่ากิเลสกับธรรม ได้แก่สติปัญญาธรรมแล้วจะไม่เจอกันเป็นไม่มี นอกจากเราไม่มีสติ ไม่มีปัญญาพอกับสิ่งที่มีอยู่ภายในจิตใจนั้นเท่านั้น แม้จะมีอยู่มากเพียงไรก็ไม่เห็นไม่เจอ เมื่อสติปัญญาพอกับสิ่งที่จะรู้จะเห็น พอกับที่จะตัดกันให้ขาดลงไปเป็นวรรคเป็นตอนแล้ว ต้องรู้ต้องเห็น ต้องตัดขาดไปเป็นวรรคเป็นตอน จนกระทั่งถึงถอนออกหมดทั้งรากแก้วของมันคืออวิชชา ขาดสะบั้นไปจากใจ เหลือแต่ใจล้วน ๆ ท่านเรียกว่าใจบริสุทธิ์ที่นี้

เรามองดูแต่ก่อนมันยั่วเย้าไปหมด ไม่ทราบอะไรเป็นจิต ไม่ทราบอะไรเป็นอารมณ์ มันเป็นอันเดียวกันหมด แล้วจางไป ๆ แคมเข้ามา ๆ จนกระทั่งถึงตัดขาดจากกัน ไม่มีสิ่งใดเข้ามาเป็นเงื่อนติดเงื่อนต่อก่อแขนงเลย เหลือแต่จิตที่บริสุทธิ์ล้วน ๆ แล้วนั้นแหละการดูพดูชาติของตัวเอง และการหมดภพหมดชาติของตัวเอง จะประจักษ์ในขณะเดียวกันกับจิตที่หลุดพ้นจากเชื้ออันสำคัญและกิเลสทั้งหลาย รู้ที่ใจเห็นที่ใจ ประจักษ์ที่ใจโดยไม่ต้องสงสัย แม้พระพุทธเจ้าจะประทับอยู่ตรงหน้าก็ตามเถอะ เราก็เป็นลูกศิษย์ตถาคต พร้อมทั้งจะสดับตรับฟังกับท่านอยู่แล้วทุกแห่งทุกมุม แต่พอถึงชั้นพอตัวเต็มที่แล้ว คำว่า สนฺทิกฺขุโณ ยังเป็นเครื่องยืนยันอย่างประจักษ์ เช่นเดียวกับองค์ศาสดาบอกว่าเป็นแลนั้นเอง เพราะคำว่า สนฺทิกฺขุโณ ก็คือองค์ศาสดาเป็นผู้ตรัสไว้ นี้แลคือความพ้นทุกข์เป็นอย่างนี้

นี่ละการพิสูจน์เรื่องภพเรื่องชาติ ท่านพิสูจน์ด้วยจิตตภาวนาทางด้านจิตใจ จึงมีธรรมเท่านั้นเป็นเครื่องพิสูจน์ได้ เป็นเครื่องตัดขาดใจจากภพจากชาติการท่องเที่ยวมามากน้อยเพียงไรได้ด้วยการภาวนานี้เป็นสำคัญ เพราะฉะนั้นการภาวนาจึงเป็นงานสำคัญมากที่จะตัดวัฏฏะให้ย่นเข้ามา ๆ ประจักษ์ใจ โดยไม่ต้องไปคิดไปคาดว่า ก็ภพก็ชาติเราถึงจะหลุดพ้นจากทุกข์จากภัย จากความเกิดแก่เจ็บตายนี้ ไม่ต้องไปคาด เพราะสิ่งเหล่านี้บอกหรือประกาศตนเองอยู่ในใจนี้แล้วทุกกระยะ มีมากมีน้อยเพียงไรเหมือนกับว่าประกาศตนให้ทราบอยู่ทุกกระยะ ๆ สติปัญญาที่มีมากมีน้อยเพียงไรก็ทุ่มกันลงไปเอง

พอถึงขั้นนี้แล้วสติปัญญาก็จะเป็นตัวของตัวขึ้นมา โดยไม่ต้องไปศึกษาเล่าเรียนจากผู้หนึ่งผู้ใดเลย หากเป็นหลักธรรมชาติของสติปัญญาขั้นนี้ ที่จะสังหารกิเลสส่วนละเอียดให้ขาดสะบั้นลงไป โดยไม่มีอันใดมาเป็นเครื่องส่งเสริม มีเฉพาะสติปัญญาเท่านั้นเป็นอาวุธอันสำคัญ ที่จะตัดขาดจากกิเลสอาสวะทั้งมวลซึ่งพาให้เกิดตาย ๆ อยู่ไม่หยุดไม่ถอย แล้วทำไมจะรู้ไม่ได้ล่ะ ว่าเวลานี้จิตหลุดพ้นแล้วจากสมมุติทั้งหลาย เพราะสมมุติก็อยู่ที่จิต หยาบก็ปรากฏอยู่ที่จิต ละเอียดก็อยู่ที่จิต ละเอียดสุดก็อยู่ที่จิต สมมุติสิ้นไปจากจิตก็รู้อยู่ที่จิต ด้วยปัญญาญาณอันละเอียดแหลมคมมาก นั่นละคือการตัดภพตัดชาติ

ถ้าเป็นอย่างนี้แล้วจะหมดภาระโดยประการทั้งปวง ไม่มีสิ่งใดเหลืออยู่เลย พูดไปถึงเรื่องอดีต คิดไปถึงเรื่องอดีต ก็มีแต่ความสลดสังเวชในความลุ่มหลงของตนเอง ถ้าจะคิดไปเรื่องอนาคตก็ตัดขาดแล้วด้วยปัจจุบันธรรมเวลานี้ ในปัจจุบันธรรมก็รู้เท่าทันหมดแล้ว หน้าที่ติดที่พันกันไม่ได้ ทั้งอดีตทั้งอนาคตทั้งปัจจุบันขาดไปจากจิตหมดโดยสิ้นเชิงแล้ว นั่นคือความสิ้นทุกข์ สิ้นที่ตรงนั้น เพราะกิเลสธรรมชาติที่ก่อทุกข์ได้สิ้นไปแล้ว ด้วยอำนาจของมรรคมีสติปัญญาเป็นสำคัญ

นี่ละทางเดินที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศสอนไว้ เฉพาะพระองค์ปัจจุบันนี้ ๒,๕๐๐ กว่าปีมาแล้ว ไม่มีเคลื่อนคลาดจากหลักความจริง ถูกต้องโดยสม่าเสมอ ตั้งแต่พื้นๆ แห่งธรรมจนกระทั่งถึงวิมุตติหลุดพ้น ไม่มีธรรมบทใดคลาดเคลื่อน ผู้ปฏิบัติถ้าลงได้ดำเนินตามนี้แล้ว มีหวังที่จะได้หลุดพ้น แม้จะเคยเกิดมาก็ภพก็ชาติจนนับไม่ได้ ดังที่กล่าวนี้ก็ตามเถอะ เมื่อเชื่อมั่นขาดสะบั้นลงจากใจแล้วมันจะเอาอะไรไปเกิดอีก ไม่มีแล้ว นั่น เท่านั้นแหละเป็นเครื่องตัดสินกัน ไม่มีอะไรมาเป็นเครื่องตัดสิน สิ่งภายนอกหาประมาณไม่ได้ นอกจากเป็นเครื่องหลอกลวงเรา ให้สำคัญอย่างนั้นคาดคะเนอย่างนี้ว่ากันไป แต่ถ้าลงจิตกับธรรมได้เข้าถึงกันอย่างเต็มที่แล้ว บอกประกาศขึ้นภายในตัวเองนี้ แม้จะไม่เคยรู้เคยเห็นก็ตาม เช่นพระพุทธเจ้าท่านเคยเป็นพระพุทธเจ้ามาเมื่อไร พระสาวกอรหันต์แต่ก่อนท่านเคยบริสุทธิมาเมื่อไร พอถึงขั้นบริสุทธิแล้ว สนฺทิฎฐิโก ก็ประกาศกังวานขึ้นภายในจิตใจด้วยกันทั้งนั้น หายสงสัยไปหมด ท่านเหล่านี้แหละคือท่านผู้พ้นทุกข์อย่างแท้จริง ไม่ต้องกลับมาเวียนเกิดตายๆ ห้ามทุกข์ห้ามความลำบากยากเย็นเข็ญใจดังที่เคยเป็นมาอีก นี่ตัดสินกันลงที่ตรงนี้

ฉะนั้นเรื่องศาสนธรรมจึงเป็นธรรมสำคัญมากที่สุด และการปฏิบัติบำเพ็ญธรรมจึงเป็นของสำคัญมากเช่นเดียวกัน ถ้าไม่มีธรรมเหล่านี้เป็นเครื่องชักจูงเป็นเครื่องพยุงแล้ว เรื่องภพเรื่องชาติจะหาความหมายไม่ได้ จะไม่มีเลยเรื่องความหวังว่าจะหลุดพ้นจากทุกข์เมื่อไร ถ้าธรรมไม่ช่วย ความดีไม่ช่วย จะให้กิเลสมันช่วยให้หลุดพ้นนั้นไม่มีทาง นอกจากช่วยให้เกิดให้ตายให้ได้รับความทุกข์ความลำบากเรื่อยมา เหมือนกันกับเหยื่อล่อปลาที่เบ็ดนั้นเท่านั้น แต่มีความสุขเพียงเล็กน้อย แต่มีความทุกข์ถึงมหันตทุกข์ได้ แน่ เครื่องล่อของมันเป็นอย่างนั้น ล่อไว้ๆ หลอกไว้ล่อไว้ ต้มตุ๋นกันอยู่อย่างนั้นตลอดเวลา มีธรรมชาติใดที่จะหลอกจะล่อจะต้มจะตุ๋นอย่างละเอียดแหลมคมจมไปเลยเหมือนกิเลสนี้ไม่มี

เมื่อธรรมได้เข้าถึงกันแล้วจะทราบไปตลอดทั่วถึงหมด ไม่ว่าจะป็นอุบายใดของกิเลส เพราะฉะนั้นจึงเรียกว่าโลกุตระธรรม ธรรมเหนือโลก เหนืออย่างนั้นเอง คือธรรมอยู่เหนือกิเลสนั้นแหละจะเป็นเหนืออะไร วิมุตติธรรม เหนือสมมุติธรรมสมมุติโลก

ธรรมเหนือหมดแล้ว ธรรมอยู่ที่ใจนั้นละ ที่นี้ท่านว่าหมดปัญหาเรื่องเกิดเรื่องตายที่เคยเป็นมา จะมากจะน้อยเพียงไรไม่มีปัญหาแล้ว ขาดสะบั้นลงหมด นตฺธิ ทานิ ปุณฺพโกว ตั้งแต่บัดนี้ต่อไป ความเป็นอีก เกิดอีกไม่มี ตามที่ท่านแสดงไว้ในธัมมกัมปวัตตนสูตร ท่านแสดงไว้อย่างนั้น นี่คือท่านผู้รู้ท่านผู้เห็นประจักษ์มาแล้วแสดงไว้ คือพระพุทธเจ้าของเรา จากนั้นก็เป็นพระสาวกอรหัตตอรหันต์ท่านรู้ท่านเห็นแล้วก็บอกต่อๆ กันมาถึงพวกเรา

ให้มีความอุตสาหะพยายาม ถ้าอยากหลุดพ้นจากทุกข์ในการแบกหามทุกข์เพราะความเกิดแก่เจ็บตายเป็นตัวสำคัญ แล้วก็ให้พยายามต่อความพากเพียรของตน เรื่องของกิเลสนั้นมีอยู่ในหัวใจของทุกดวงนั้นแหละ ไม่เป็นสิ่งที่น่าสงสัยว่ามันจะยกเราไปสู่แดนใดที่เป็นแดนบรมสุข ไม่มีทาง นอกจากมหันตทุกข์เท่านั้นเป็นที่สุดของกิเลสพาให้ลุ่มจมลงไป ส่วนธรรมนี้ถึงขั้นบรมสุขได้โดยไม่ต้องสงสัย เพราะได้พาโลกให้พ้นจากทุกข์มามากต่อมากแล้ว

พวกเราทั้งหลายที่ได้มาประพฤติปฏิบัติ ให้พากันพยายามตั้งใจปฏิบัติ ใจเป็นของสำคัญมากที่สุด ให้ดูสังเกตใจนี้แหละมากกว่าการสังเกตสิ่งอื่นใดทั้งหมดในโลกนี้ ใจเป็นเหตุอันสำคัญ เพราะมีสิ่งแทรกซึมที่จะให้เกิดความทุกข์ก่อวุ่นขึ้นมาอยู่ตลอดเวลาโดยที่เราไม่รู้สึกรู้สีก แล้วก็หมุนไปตามมันอยู่ตลอดดังที่เห็นๆ รู้ๆ กันอยู่นี้แหละ ภายในใจดวงหนึ่งๆ เป็นอย่างไร ถ้ามันไม่สิ้นสิ่งก่อวุ่นภายในจิตใจเชื่ออันสำคัญนี้เสียเมื่อไรแล้ว จิตจะต้องดิ้นอยู่ตลอดไปอย่างนั้น ความดิ้นอยู่ตลอดเป็นอย่างไร ดีไหม คนเจ็บไข้มากก็ดิ้นจะว่าอย่างไร ทุกข์มากก็ดิ้น แน่ะ จิตใจเมื่อไม่ทุกข์มันจะดิ้นหาอะไร กระวนกระวายไปหาอะไร มีความสงบอย่างราบคาบ ท่านก็กล่าวไว้แล้วว่า นตฺธิ สนฺติปริ สุขํ สุขอื่นใดยิ่งกว่าความสงบไม่มี นั่น ก็คือใจนั้นแหละสงบ ความพุงชานวุ่นวายจนถึงกับเป็นผลมหันตทุกข์ขึ้นมา ก็คือใจนั้นแหละเป็นตัวสำคัญ มันมียาพิษอยู่ภายในนั้น ฉะนั้นจึงให้พยายามกำจัดยาพิษนี้ออก ด้วยการประกอบความพากเพียรอย่าเห็นสิ่งอื่นใดว่าเป็นของสาระสำคัญยิ่งกว่าการประกอบความพากเพียร

ดูใจของตัวเอง สติมีตุ่มันคิดไปเรื่องอะไร เรื่องที่คิดเหล่านั้นเราเคยคิดเคยปรุงมาเสียพอแล้ว และเคยนำความทุกข์มาบีบบังคับให้เราได้รับความทุกข์ทรมานมามากต่อมากแล้ว ทำไมจะไม่เข็ดหลาบ การปฏิบัติธรรมเพื่อความพ้นทุกข์ทำไมจะถือว่าเป็นของลำบากลำบากไป นี่ก็ถูกกลมาของกิเลสมันหลอกให้จมอยู่อีกแล้วนั้น จะไม่มีทางพ้นไปได้ ถ้าไม่ตั้งใจอุตสาหะพยายามตะเกียกตะกายจะไม่มีวันพ้นไปได้นะ เราอย่าเข้าใจว่าจิตนี้มีวันมีคืนมีปีมีเดือนมีสิ้นมีสุดโดยไม่ต้องชำระสะสางกัน เพราะเมื่อไม่มีธรรมเป็นเครื่องชำระมันก็มีกิเลสฝังจมอยู่นั้นแล้ว มันจะพาให้โลกนี้สิ้นสุดไปที่ไหนได้ เรื่อง

ของกิเลสก็เคยพูดแล้วว่าเหมือนมดแดงไต่ขอบด้ง วกไปเวียนมาอยู่อย่างนี้ ของเก่าของใหม่ เกิดแล้วเกิดเล่าไม่รู้ก็หมิ่นก็แสบก็ล้าน ๆ ภพก็จำไม่ได้ เมื่อจำไม่ได้แล้วคนเราก็นอนใจ มีหน้าซำว่าตายแล้วสูญไปอีก นั่นเป็นอย่างไรมันหาเรื่องลม ๆ แล้ง ๆ มาหลอกเราก็อเชื่อ เพราะเราไม่รู้เราไม่ทันมันว่าตายแล้วสูญ

เราเป็นนักเกิดนักตายอยู่ตลอดเวลาเอาอะไรมาสูญ แน่ะ กิเลสนั้นละมันหลอกอยู่อย่างนั้น เมื่อได้นำธรรมเข้าไปจับดูแล้วอะไรมันสูญมันก็รู้ได้ชัด มันจะสูญอะไรมีแต่กิเลสพาหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงให้เกิดแก่เจ็บตายอยู่ตลอดมานี้ มันสูญไปที่ตรงไหน ถ้าสูญแล้วมันมาเกิดมาตายอะไรอีกละ นั่นละถ้ามีธรรมเข้าไปจับกันเป็นอย่างนั้น มันรู้ทันที เวลานั้นยุคก็รู้ว่าหมุดการหมุนเวียน หมุดการเกิดการตายต่อไปอีกไม่มี ก็รู้ที่อยู่ภายในใจนั้นแหละ นั่นละท่านว่าใจบริสุทธิ์เป็นอย่างนั้น ใจที่บริสุทธิ์จริงๆ แล้วจะไม่มีคำว่าสว่างแสงว่าสว่างแบบโลก ๆ หรือว่าอับเฉา เหมือนกับน้ำที่สะอาดจริงๆ แล้วไม่มีสีอย่างนั้น สีนั้นสีนี้ไม่มีในน้ำที่สะอาดเต็มทีนั้น นอกจากเราเอาสีไปผสมมันเท่านั้น หรือพาดพิงกับสีใดมันก็เป็นสีนั้นขึ้นมา น้ำจริงๆ แล้วไม่มีสีไม่ปรากฏสี จิตที่บริสุทธิ์จริงๆ แล้วก็เป็นอย่างนั้น

เพราะฉะนั้นคำว่าสว่างกระจ่างแจ้ง หรือดังที่เคยพูดมาว่าองอาจกล้าหาญอะไรเหล่านั้น จึงเป็นเรื่องของความหลอกหลวงของกิเลสอย่างละเอียดที่สุด ท่านว่าอุปกิเลส ๑๖ หรืออะไรท่านกล่าวเอาไว้ นั่นละจิตเมื่อไปถึงขั้นนั้นแล้วก็ต้องมาถูกหลอกอยู่ตรงนั้นอีก กว่าสติปัญญาจะรู้รอบขอบชิด มันก็ต้องได้ครอบหัวใจดวงนั้นอยู่นั้นแหละ หลงมันอยู่อย่างนั้นจะว่ายังไง เมื่อผ่านนั้นไปแล้วจึงได้เห็นโทษของมันว่า นี่ก็คือตัวหลอกอันสำคัญอันละเอียดสุด ไม่มีอะไรเกินอันนี้ แน่ะ มันก็เป็นอย่างนั้น ถ้าสติปัญญาไม่ทันก็ต้องถูกมันกล่อมอยู่อีกแหละ ให้เคลิ้มหลับอยู่ไม่รู้ตัวอีก นั่นฟังซิมันละเอียดไหมกิเลส

อย่างเราพูดถึงเรื่องการประกอบความพากเพียรในเวลาไม่รู้เรื่องรู้ราว เหมือนกับเรียน ก.ไก่ ก.กา นี่ก็แสนทุกข์แสนทรมาน โง่เกินโง่ หลงเกินหลง เกินเสียทุกอย่าง ไม่มีอะไรที่จะนำให้อภัย แต่ก็เพราะอรรถเพราะธรรมนั้นแหละ ชักเข้าไปพอกเข้าไป น้ำอรรถน้ำธรรมเป็นน้ำที่สะอาด ชักไม่หยุดไม่ถอย พอกไม่หยุดไม่ถอย ก็ค่อยสะอาดขึ้นมาเรื่อยๆ จนกลายเป็นธรรมชาติที่บริสุทธิ์ได้เพราะอำนาจแห่งธรรม นี่คือการบำเพ็ญด้วยความอุตสาหะพยายาม ทางพระพุทธเจ้าทรงดำเนินมาอย่างไร ทรงนำนั้นละมาสอนพวกเราให้ดำเนินตามนั้น เช่น วิริยธรรม สติธรรม สมาธิธรรม ปัญญาธรรม เหล่านี้พระองค์ทรงดำเนินมาแล้วทั้งนั้น ได้ผลเป็นที่พอพระทัยแล้ว จึงวางแนวทางนี้ไว้ให้เราก้าวเดินตาม

วันนี้รู้สึกเหนื่อยๆ เอาละ เทศน์เพียงเท่านี้แหละ